

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

У статті проаналізований вплив факторів зовнішнього середовища на розвиток готельно-ресторанного господарства України. Розглянуті основні перешкоди, що суттєво гальмують готельно-ресторанний бізнес, зокрема особлива увага приділена проблемам інвестування, державному регулюванню підприємств готельно-ресторанного господарства та розглянута державна політика регулювання підприємницької діяльності на прикладі європейських країн. Запропоновані рекомендації щодо загального розвитку та економічного зростання діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства.

Ключові слова: підприємства готельно-ресторанного господарства; індустрія гостинності; фактори зовнішнього середовища; інвестування; державне регулювання.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. На ефективність функціонування підприємств готельно-ресторанного господарства впливає безліч факторів. Через негативний вплив факторів зовнішнього середовища та розгалужену систему державного регулювання України готельно-ресторанний бізнес втрачає всі можливості на його стабільний розвиток. Нелегка ситуація, яка склалася сьогодні в Україні значно гальмує процес розвитку управління підприємствами готельно-ресторанного господарства. Проблема розвитку індустрії гостинності є досить актуальною, виходячи з її економічного та соціального значення. Саме тому є актуально розглянути аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток готельно-ресторанного господарства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток готельно-ресторанного господарства України знайшли своє відображення в працях наступних вчених: Антонюк Н. В., Бакурова А. В., Бородин В. В., Діденко А. В., Гулич О. І., Максименко С. В., Ткач В. О., Занько Ю. С., Корнілевська М. О.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток готельно-ресторанного господарства України.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з останніми подіями в Україні економіка країни зазнає значних втрат. Негативний вплив факторів зовнішнього середо-

вища зумовлюють нестабільну ситуацію в Україні. Галузі господарства перебувають у «підвішеному» стані, вплив факторів зовнішнього середовища і їх підсумок, тобто той стан речей, який відбувся негативно вплинули зокрема і на функціонування підприємств готельно-ресторанного господарства. В табл. 1 показані основні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток України в цілому.

Виходячи із негативного впливу факторів зовнішнього середовища на загальний стан України, одно-значно можна зробити висновок, що суттєвих втрат зазнала і сфера гостинності. Підприємства готельно-ресторанного господарства зменшуються у своїй кількості, втрачають закордонних інвесторів (ті, що вклали інвестиції в український бізнес – зупинили свої валютні надходження через загрозу стати банкрутом та усвідомлення, що конфліктна ситуація може зачепити власне підприємство, а потенціальні інвестори просто стали дезінформованими та наляканими, тим, що зараз відбувається в Україні), відбуваються кардинальні зміни у керівному апараті готельно-ресторанних підприємств; велика кількість робочого персоналу потрапила під скорочення; змінюються форми власності; втрачена велика кількість приїжджих туристів та інше.

Фактори, наведені в табл. 1 входять до PEST-аналізу, який за оцінками зарубіжних спеціалістів є найважливішим з точки зору впливу на діяльність окремих підприємств.

Фактори зовнішнього середовища та їх вплив на розвиток України

Фактори зовнішнього середовища	Характеристика	Результат впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток України
1. Економічні	Фактори, що пов'язані з обігом грошей, товарів, інформації та енергії.	Спад національної валюти – гривні та підвищення курсу долара; знижується купівельна спроможність; продукцію і послуги підприємства, вимушене скорочення обсягу виробництва продукції й надання послуг.
2. Політичні	Фактори, що впливають на політичні погляди та поділяють людей на окремі політичні групи і знаходять вираження в діяльності та прийнятті рішень місцевими органами влади та уряду.	Зміна керівного апарату країни та загострення політичної ситуації як всередині країни, так і між відносинами України та Росії; воєнний конфлікт.
3. Соціально-демографічні	Фактори, що впливають на рівень і тривалість життя людей, а також формують їхню ціннісну орієнтацію.	Введення реформ, що негативно відображаються на соціально-демографічному становищі суспільства; підвищення пенсійного віку; введення нових податків, які не обґрунтовані владою щодо своєї необхідності; воєнний конфлікт.
4. Технологічні	Фактори, що пов'язані з розвитком техніки, обладнання, інструментів, процесів обробки та виготовлення продуктів, матеріалів і технологій, а також know-how.	Зниження рівня науково-технічного прогресу, через втрату країн-партнерів, що відмовилися або призупинили свою діяльність на території нашої держави; закриття значної кількості вищих навчальних закладів; зупинення функціонування багатьох підприємств та заводів та ін.
5. Географічні	Фактори, пов'язані з розміщенням, топографією місцевості, кліматом і натуральними ресурсами (зокрема, корисними копалинами).	Географічні зміни територіальної цілісності країни.

Зміна макросередовища впливає на стратегічні позиції підприємства на ринку та на елементи мікросередовища. винні здійснювати збирання стратегічної інформації про зовнішнє середовище, яке найчастіше будується на неформальній та індивідуальній основі. Джерелами такої інформації можуть бути спеціальні органи (спілка споживачів, державні й муніципальні органи), постачальники й посередники, споживачі послуг, обслуговуючі організації (банки, рекламні, аудиторські організації). Важливим джерелом інформації про зовнішнє середовище є також спеціалісти й працівники підприємства [3].

Важливою перепорою в розвитку готельно-ресторанного бізнесу є інвестування. Стимулювання інвестиційної та туристичної діяльності в Україні здійснюється положенням державного регулювання інвестиційної діяльності, які містяться в низці нормативних актів. Насамперед слід назвати Конституцію України.

З метою захисту суспільних інтересів в процесі здійснення інвестиційної діяльності як різновиду господарської діяльності Конституцією України (ст. 13) передбачається забезпечення державою соціальної орієнтації економіки України, в яку запроваджуються ринкові елементи господарювання.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» від

18 вересня 1991 р.:

- закріплює форми державного регулювання інвестиційної діяльності (ст. 12);
- передбачає порядок прийняття рішень щодо республіканських державних інвестицій (ст. 13) та порядок розміщення державного замовлення (ст. 14);
- визначає основні засади здійснення державної експертизи інвестицій будівництва (ст. 15);
- передбачає регулювання інвестиційної діяльності не лише в масштабі країни, але й окремих регіонів шляхом надання відповідних повноважень Верховній Раді Автономної Республіки Крим та органам місцевого самоврядування (ст. 16);
- визначає основні засади ціноутворення у сфері інвестування (ст. 17).
- Закон України «Про режим іноземного інвестування» від березня 1996 р.:
- передбачає обов'язкову державну реєстрацію іноземних інвестицій (ст. 13) та підстави відмови у такій реєстрації (ст. 14);
- закріплює обов'язковість статистичної звітності про іноземні інвестиції з боку органів, що здійснюють державну реєстрацію таких інвестицій, підприємств з іноземними інвестиціями, податкових органів і установ банку (ст. 15);

– визначає специфіку регулювання іноземних інвестицій у вільних економічних зонах (ст. 25).

Стимулювання інвестиційної та туристичної діяльності в Україні декларується рядом нормативно-правових актів, серед яких Закони України «Про режим іноземного інвестування», «Про інвестиційну діяльність», «Про податок на додану вартість» та «Про туризм». Проте прийняті та схвалені закони та нормативні акти досі не виконуються. В Україні відсутня чітка державна програма розвитку курортів, відсутній державний моніторинг курортних територій. За останні 15 років орган державного управління туризмом зазнав загалом дев'ять реорганізацій, з них три в 2005 році: в лютому туристична галузь підпорядковувалась Міністерству економіки, в квітні – Міністерству культури та мистецтв, і тільки в липні 2005 року була створена Державна служба туризму і курортів. Протягом туристичного сезону 2005, чотири рази змінювалися умови оподаткування туристичних послуг. Крім того підвищивши податок на землю, держава збільшила тим самим і вартість путівок у санаторії, будинки відпочинку, ціни на проживання в готелях. Ще однією проблемою для суб'єктів туристичного ринку, які займаються в'їзним туризмом є протиріччя в Законі України «Про податок на додану вартість» (ВВР, 1997, № 21, ст. 156). В ньому зазначено, що експорт товарів та послуг здійснюється за нульовою ставкою, але на експорт туристичних послуг це не поширюється.

Інвестиційна діяльність є одним з найбільш складних і ризикових видів бізнесу. Її результати мають значний вплив на ефективність підприємства в цілому.

Основна проблема полягає в тому, що держава управляє туризмом, а туристська активність вимагає втручання з боку держави.

Основними напрямками державної політики в галузі туризму є:

– залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення та забезпечення прав громадян на відпочинок;

– забезпечення раціонального використання та збереження туристичних ресурсів, становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, створення ефективної системи туристичної діяльності для забезпечення потреб внутрішнього та іноземного туризму;

– створення та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму відповідно до чинного законодавства України, міжнародних норм і правил;

– захист прав та інтересів держави в галузі туризму;

– створення сприятливого для розвитку туризму податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів контролю; створення економічних умов, які стимулюють розвиток туризму в Україні;

– запровадження пільгових умов для організації туристичної та екскурсійної роботи серед дітей, підлітків, молоді, інвалідів та малозабезпечених верств населення;

– заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток туристичної індустрії;

– встановлення порядку стандартизації, сертифікації та ліцензування в галузі туризму;

– впровадження системи статистичної звітності суб'єктів туристичної діяльності;

– визначення порядку управління державою власністю в галузі туризму;

– створення рівних можливостей на ринку туристичних послуг для суб'єктів підприємництва незалежно від форми власності;

– сприяння розвитку конкуренції, забезпечення дотримання у цій галузі антимонопольного законодавства;

– забезпечення безпеки туристів, захист їхніх прав, інтересів і майна;

– підтримка розвитку туризму в регіонах, визначення статусу окремих туристичних центрів, створення умов для пріоритетного розвитку туристичної індустрії;

– організація та розвиток системи наукового забезпечення галузі туризму, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів;

– розвиток співробітництва з зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму, розробка та укладання міжнародних двосторонніх і багатосторонніх договорів у галузі туризму та визначення механізму їх реалізації [1].

Україна має дуже сприятливі умови і багаті рекреаційні ресурси для розвитку туристичного бізнесу, але законодавча база та несприятлива ситуація в країні зупиняють процес розвитку готельно-ресторанної індустрії. Тобто для вирішення питання розвитку готельно-ресторанного бізнесу необхідно стабілізувати надзвичайне положення в країні, налагодити економіко-політичну ситуацію в країні та оновити і покращити законодавчу базу управління туристичної діяльності, що дасть можливість для підвищення ефективності ведення готельно-ресторанного бізнесу та залучення закордонних та вітчизняних інвестицій.

Досвід різних країн свідчить, що успіх розвитку туризму прямо залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона користується державною підтримкою. Варто зазначити, що сфера туризму, як багатогалузевий комплекс, має потребу в координації своєї господарської діяльності набагато сильніше, ніж будь-яка інша.

Яскравим прикладом розвитку та державного регулювання підприємницької діяльності, зокрема готельно-ресторанного бізнесу можна назвати Чехію, яка стала у 1993 році відокремилась від Словаччини та стала незалежною країною. Успішному функціонуванню готельно-ресторанної індустрії сприяв ряд факторів. І найважливіший з них полягає в тому, що вже на початковому етапі трансформації були створені нормативно-правові та інституційні рамки розвитку підприємництва, спирається на державну підтримку. В 1992 р. був прийнятий «Закон про державну підтримку малого і середнього підприємництва», спрямований на стимулювання розвитку цієї форми господарської діяльності.

У законі визначені конкретні напрямки діяльності

державних органів щодо надання підтримки малому і середньому бізнесу:

1. Заходи щодо підвищення капіталізації підприємств: пільгові кредити за пільговою процентною ставкою та пільговим терміном погашення; субсидування частини відсотків за кредитами; прямі дотації.

2. Підтримка програм підвищення освітнього та кваліфікаційного рівня. Державна підтримка підготовки учнів, підвищенню рівня спеціальної підготовки як підприємців, так і працівників, зайнятих у сфері малого і середнього бізнесу. Підтримка надається у формі фінансових дотацій підприємствам або організаціям, що надають підприємствам малого і середнього бізнесу послуги з підвищення кваліфікаційного рівня.

3. Підтримка служб, що надають економічні і технічні консультаційні послуги підприємствам малого та середнього бізнесу.

4. Підтримка послуг по збору, обробці та поширенню інформації, необхідної МСП.

5. Підтримка прикладних досліджень і технічного розвитку.

6. Підтримка створення нових робочих місць, особливо для категорій осіб з обмеженою працездатністю.

7. Підтримка економічного розвитку регіонів. Фінансові субсидії можуть надаватися підприємствам в економічно відсталих областях з серйозними соціальними та економічними проблемами.

8. Підтримка співробітництва з іноземними партнерами, участі у виставках, в тому числі міжнародних.

9. Підтримка результатів досліджень з проблематики малого і середнього бізнесу.

Також важливим етапом у розвитку підприємництва стало прийняття законодавчих актів про заохочення приватної ініціативи, якими були зняті обмеження на діяльність приватних осіб, розширені їх права у зовнішньоекономічній сфері.

Ще однією найважливішою формою підтримки малого і середнього бізнесу в Чехії є надання йому фінансової допомоги в рамках державних цільових програм, щорічно приймаються Міністерством промисловості і торгівлі та Міністерством місцевого самоврядування, реалізатором яких виступає все той же Чесько-моравський банк гарантій і розвитку.

Привабливість Чехії як місця ведення бізнесу обумовлена тим, що в цій країні іноземні фізичні та юридичні особи при реєстрації підприємства мають ті ж права, що і чеські. При цьому рівень життя в Чехії

набагато перевищує український: так, в 2012 році ВВП на душу чеського населення склав понад 27 тис. дол. США, тоді як в Україні – лише 7,5 тис. дол. США.

В той же час і Словаччина позиціонує себе як туристична країна. І не безпідставно: на 5 млн. словаків припадає понад 60 гірськолижних курортів. Крім того, в країні є безліч цілорічних термальних курортів. Як наслідок – туристична ніша для бізнесу в Словаччині більш ніж приваблива.

Створення підприємства займає від 15 до 25 днів. Дві найбільш популярні форми словацьких підприємств, доступних для створення іноземними бізнесменами:

1. Закрита компанія з обмеженою відповідальністю – це аналог ТОВ. Засновниками компанії можуть виступати від 1 до 50 фізичних або юридичних осіб. Мінімальний статутний капітал – 5 тисяч євро, при цьому на кожного акціонера повинно припадати не менше 750 євро.

2. Відкрите акціонерне товариство Словаччини може бути створено двома і більше учасниками: як фізичними, так і юридичними особами. Мінімальний статутний капітал – 25 тисяч євро.

Чинне законодавство України нечітко визначає готельно-ресторанне підприємство, його належність до сфери туристичних послуг та відомчого підпорядкування [2].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Економічне зростання діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу в Україні стримується рядом причин. Негативний вплив факторів зовнішнього середовища і недосконала законодавча база регулювання готельно-ресторанного бізнесу суттєво погіршують сучасний стан речей.

Для належного розвитку готельно-ресторанних підприємств, необхідна розробка законодавчих актів, які передбачали б доцільне регулювання підприємств готельно-ресторанного бізнесу, спрощення процесу реєстрації підприємства, створення цільових програм на підтримку готельно-ресторанного бізнесу, спрощення системи оподаткування, фінансова підтримка з боку держави, інвестування у готельно-ресторанний бізнес, тобто якщо Україна зможе застосувати зарубіжний європейський досвід, що у свою чергу буде стимулятором розвитку туризму та зовнішньоекономічної діяльності в країні. Тобто, якщо Україна застосує позитивний зарубіжний досвід регулювання державної політики, то відбудеться активний розвиток індустрії гостинності та інших сфер господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Н. В., Занько Ю. С. Державна політика України у сфері туризму / Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько // Вісник Львівського Університету. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24.
2. Корнілевська М. О. Матеріали конференції. Управління готельним бізнесом та тенденції його розвитку / М. О. Корнілевська // Научный прогресс на рубеже тысячелетий. – 2009.
3. Нечаюк Л. І., Телеш Н. О. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент / Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш // Навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 348 с.
4. Antonjuk N. V., Zan'ko Ju.S. (2008). Derzhavna politika Ukraïni u sferi turizmu / [The state policy of Ukraine in the sphere of tourism]. Visnik L'vivs'kogo Universitetu. Serija mizhnarodni vidnosini. [Bulletin Of Lviv University. Series international relations], pp. 24.
5. Kornilevs'ka M. O. (2009). Upravlinnja gotel'nim biznesom ta tendenciï jogo rozvitku [The hotel management business and its

development trends]. Nauchnyj progress na rubezhe tysjacheletij [Scientific progress at the turn of the Millennium].

6. Nechajuk L. I., Telesh N. O. (2003). Gotel'no-restorannij biznes. Menedzhment [Hotel and restaurant business. Management]. Kyiv, 'Centrnavchal'noi literaturi, 348 p.

*С. Г. Захарова,
КПУ, г. Запорозжье, Украина*

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ НА РАЗВИТИЕ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

В статье проанализировано влияние факторов внешней среды на развитие гостинично-ресторанного хозяйства Украины. Рассмотрены основные препятствия, что существенно тормозят гостинично-ресторанный бизнес, в частности особое внимание уделено проблемам инвестирования, государственному регулированию предприятий гостинично-ресторанного хозяйства и рассмотрена государственная политика регулирования предпринимательской деятельности на примере европейских стран. Предложены рекомендации относительно общего развития и экономического роста деятельности предприятий гостинично-ресторанного хозяйства.

Ключевые слова: предприятия гостинично-ресторанного хозяйства; индустрия гостеприимства; факторы внешней среды; инвестирование; государственное регулирование.

*S. Zakharova,
CPU, Zaporizhzhya, Ukraine*

THE ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON THE PROGRESS OF THE ENTERPRISES OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS IN UKRAINE

The article analyzes the impact of environmental factors on the development of hotel and restaurant business in Ukraine. The basic obstacles that significantly inhibit the hotel and restaurant business reviewed; special attention given to the problems of investment, state regulation of hotel and restaurant industry; considered public policy regulation of business by the example of European countries. The recommendations for the overall development and growth of hotel and restaurant business are proposed.

Problem and its connection with important scientific and practical tasks. The problem of the hospitality industry is very relevant, based on its economic and social importance. So there is important to consider the analysis of the impact of environmental factors on the development of hotel and restaurant business Ukraine.

Analysis of recent research and publications. The impact of environmental factors on the development of hotel and restaurant business in Ukraine are reflected in the works of these scientists: Antoniuk N.V., Bakurova A.V., Borodina V.V., Didenko A.V., Hulych O.I., Zanko Y.S., Maksimenko S.V., Kornilevska M.O., Tkach V.O.

Problem. The article aims to analyze the impact of environmental factors on the development of hotel and restaurant business in Ukraine.

Presenting main material. The experience of various countries shows that the success of tourism depends on how the industry is perceived on the state-level and how it uses public support. It should be noted that the sphere of tourism as diversified complex is much stronger than any other in need of coordination of their economic activity. The main problem is fact that the state controls tourism and tourist activity requires state intervention.

The main directions of the state policy in the field of tourism are:

- involving citizens in the rational use of free time, conducting leisure, exploring the historical and cultural heritage, natural environment, the organization of promoting public health and the rights of citizens to rest;
- sustainable use and conservation of tourism resources, the emergence of tourism as a highly profitable sector of the economy of Ukraine, an effective system of tourism activities to meet the needs of domestic and foreign tourism;
- establishment and improvement of the legal framework in the field of tourism under the current legislation of Ukraine and international rules and regulations;
- protecting the rights and interests of the state in the tourism industry;
- creating a favorable tax, currency, customs, border and other controls for the development of tourism; creating economic conditions that encourage the development of tourism in Ukraine;
- introducing preferential conditions for the organization of tourist and excursion activities among children, adolescents, youth, the disabled and the poor;
- encourage domestic and foreign investment in the tourism industry;
- establishing the procedure of standardization, certification and licensing in the tourism industry;
- introduction of statistical reporting of subjects of tourism activity;
- determining the order of state property management in the tourism industry;
- creation of equal opportunities the tourist market for of subjects of business regardless of their ownership;
- promoting competition and ensuring compliance of antitrust laws in the field;

- safety of tourists, protection of their rights, interests and property;
- support of the development of tourism in the regions, determining the status of individual tourist centers, creating conditions for the priority development of the tourism industry;
- organization and development of the scientific support of tourism, training, retraining and advanced training of tourist staff;
- development of cooperation with foreign countries and international organizations, participation in international development of tourism, development and conclusion of international of bi- and multilateral agreements in the field of tourism and determination of the mechanism of their implementation.

Conclusions and recommendations for further research in this direction. For the proper development of hotel and restaurant enterprises is necessary to develop legal acts that would provide appropriate regulation of hotel and restaurant business, simplification of business registration, creation of programs to support the hotel and restaurant business, simplifying the tax system, financial support from the state, investing in hotel and restaurant business, that is, if Ukraine will be able to use foreign, European experience, which in turn will be an incentive for development of tourism and foreign trade in the country.

Keywords: the enterprises of a hotel and restaurant business; the industry of hospitality; factors of progress; investment; state regulation.